

РЕЦЕНЗІЇ

Павло Фріс,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

*Нова книга з пенітенціарної проблематики (Рецензія на монографію І. М. Копотуна «Запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях»**

Нині, за умов поступального розвитку України як правової держави, реформування органів та установ виконання покарань, злочинність у місцях позбавлення волі становить серйозну і складну проблему не тільки для Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) України, а й для всього суспільства. Ця проблема посилюється усвідомленням того, що коли в установах кримінально-виконавчої системи, призначених для тримання злочинців, останні, відбуваючи покарання, мають можливість учинити злочини не тільки щодо

подібних до себе, а й до персоналу, то виникають сумніви в досконалості такої системи взагалі як невід'ємного атрибуту держави, призначеного для боротьби зі злочинністю.

Тому одним із критеріїв ефективності діяльності пенітенціарної служби визначається рівень злочинності серед засуджених. За цим показником можна судити про ефективність здійснюваних в установі заходів, про досягнення мети загальної та спеціальної превенції. Тому пенітенціарним відомством вживаються невідкладні заходи щодо досягнення мети виправлення і

* Копотун І. М. Запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях : [монографія] / І. М. Копотун. – К. : ПП «Золоті ворота», 2013. – 472 с.

ресоціалізації засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів особами, засудженими до кримінальних покарань.

Водночас, враховуючи специфіку функціонування виправних колоній, як осередку виконання найсуворіших видів покарань щодо найбільш криміногенно зараженої категорії засуджених, які мають неабиякий досвід злочинної (переважно рецидивної) діяльності, самими лише гласними формами й методами протидіяти пенітенціарній злочинності, особливо її найнебезпечнішим проявам – злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій (статті 115 (348), 147 (349), 294, 391, 392, 393 КК України), – практично неможливо.

У монографії І. М. Копотуна справедливо робиться наголос, що саме завдяки оперативно-розшуковій діяльності у виправних колоніях, яка відповідно до законодавства здійснюється оперативними підрозділами органів та установ виконання покарань, запобігається на стадіях готування і замаху основна маса злочинів, а також значна частка інших правопорушень, перекриваються канали надходження до засуджених заборонених предметів, вилучається значна їх частина. Зокрема, 2012 р. зусиллями оперативних підрозділів установ виконання покарань та слідчих ізоляторів попереджено 5330 злочинів проти 4967 за 2011 р., або на 7,3% більше¹.

Тому влучним видається висловлювання автора монографії, за яким у багатьох випадках оперативно-розшукова діяльність, власне, – єдиний засіб ефективного впливу на криміногенні явища, процеси і конкретні дозлочинні протиправні дії, нейтралізація і запобігання яких за допомоги гласних заходів адміністративно-службового, кримінального процесуаль-

ного або виховно-профілактичного характеру не можливі; причому жодний інший структурний підрозділ виправних колоній (відділ нагляду та безпеки, відділ соціально-виховної та психологічної роботи й ін.) не зможе без оперативних підрозділів успішно протидіяти пенітенціарній злочинності, оскільки не має у своєму розпорядженні необхідних сил і засобів оперативно-розшукової діяльності. Саме ця особливість і вирізняє оперативно-розшукове запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях, в особливий підвид спеціально-кримінологічного запобігання, чому і присвячено рецензовану монографію.

І. М. Копотун, розпочинаючи своє дослідження, логічно, послідовно та обґрунтовано вирізняє обставини, що обумовлюють провідне місце оперативно-розшукових засад запобігання злочинам, які призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях, як-от: наявність кримінального досвіду в засуджених, які відбувають покарання у виправних колоніях; обізнаність багатьох засуджених про методи роботи правоохоронних органів (зокрема оперативних підрозділів); наявність зазначеного співтовариства з його особливою кримінальною ідеологією; виникнення суперечностей у взаєминах між засудженими та персоналом; здатність засуджених ретельно приховувати наміри щодо продовження злочинної діяльності; латентність внутрішньогрупових кримінальних процесів у зазначеному співтоваристві у виправних колоніях; наявність у засуджених певної «кваліфікації» у вчиненні окремих видів злочинів.

Вдалим є вибір автором рецензованої монографії саме виправних колоній із системи органів та установ виконання покарань як об'єк-

---

¹ Про стан злочинності в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах за 2012 рік та заходи щодо його поліпшення : лист ДПтС України від 18.02.2013 № 10/1-953-Сд/2-13. – С. 8.

та оперативно-розшукового дослідження, що обґрунтовано такими чинниками: по-перше, найбільшою (порівняно з іншими установами) кількістю осіб, які відбувають у них покарання; по-друге, відбуванням у них найсуворіших видів покарань – позбавлення волі на певний строк і довічного позбавлення волі (що переважно обумовлено вчиненням тяжких і особливо тяжких злочинів); по-третє, підвищеним ступенем соціально-педагогічної занедбаності таких засуджених.

Репрезентативним видається обсяг наукових праць, підданих аналізу в підрозділі 1.1 монографії «Стан дослідження в науці проблем, пов'язаних з оперативно-розшуковими засадами запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях». І. М. Копотуном вдало визначено коло питань, не охоплених дослідженнями вітчизняних і закордонних учених, які, втім, потребують наукового усвідомлення і практичного розв'язання з метою підвищення ефективності діяльності виправних колоній щодо запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій. Зокрема зазначено, що комплексних і таких, які повною мірою розкривають оперативно-розшукові засади запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях, праць як в Україні, так і за кордоном практично немає, що й виступило додатковим аргументом у виборі теми дослідження.

Автором монографії наголошено на тому, що перспективність оперативно-розшукового запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях, обумовлена, з-поміж інших чинників, тим фактом, що за допомоги оперативно-розшукової діяльності щорічно порушується близько 30% кримінальних справ (тобто виявляється злочинів), зареєстрованих по кримінально-виконавчій службі, попереджується відповідно близько 2500 злочинів. І у разі вдосконалення оперативно-розшукових засад запобігання подібним кримінально караним діянням зазначені корисні показники оперативно-розшукової діяльності можуть значно зрости, тобто прикладна цінність від дослідження вказаного напрямку запобіжної діяльності не викликає жодних сумнівів.

Робота в цілому відзначається науковою новизною та актуальністю, має практичне значення для діяльності органів та установ виконання покарань щодо оперативно-розшукового запобігання вчиненню нових злочинів особами, засудженими до кримінальних покарань.

Тому на підставі викладеного підготовлена кандидатом юридичних наук, старшим науковим співробітником Копотуном Ігорем Миколайовичем монографія «Запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях» може бути рекомендована до друку у виданні з обмеженим допуском.